

LUISTERGELEIDE JUBILEUMCONCERT 2013

Wij presenteren een **jubileumprogramma**: en wát voor een!! **Koor Surplus** bestaat 10 jaar en er zingen nog steeds koorleden van het eerste uur bij Surplus. Maar géén van allen hebben zij ingeboet aan energie en ambitieuze inbreng. Die hebben zij ook weten door te geven/over te dragen aan alle koorleden die ná hen kwamen. En elke keer weer ervaar ik de vreugde, vitaliteit en energieke inzet van deze koorleden tijdens het repeteren: de dinsdagmiddagen zijn een feest!! **Gefeliciteerd!!!**

In de keuze voor dit jubileumprogramma sluiten we aan bij een paar **karakertrekken van het koor**:

-traditie-minnend maar met oog voor vernieuwde vormen;

-niet één, maar meerdere koorstijlen dienend.

Elgars 'Scenes from the Bavarian Highlands' uit 1895 is een set van zes koorliederen waarvan er vandaag drie zullen klinken. De laat-romanticus Elgar schreef ze als herinnering aan een vakantie met zijn vrouw te Garmisch-Partenkirchen in Beieren in het najaar van 1894. De songteksten zijn bewerkingen van Beierse volksliedjes en 'Schnadahüpfler' (waarschijnlijk kleine oogstdansen) door Elgar's vrouw Alice, die hij later op muziek zette. Alle titels verwijzen naar een favoriete plek die het echtpaar bezocht. De liederen zijn opgedragen aan het echtpaar Slingsby Bethel, dat het pension beheerde waar zij verbleven. Aanvankelijk werden de liederen geschreven voor pianobegeleiding en later gearrangeerd voor orkest.

The dance is een soort 'Ländler', een Duitse boerendans in een vlotte 3-delige maat. Eerst klinkt een lichtvoetige melodie, gevolgd door een wat aardser karakter in het refrein: de uitnodiging tot de dans die het leven zo vrolijk maakt.

False love gaat over een teleurgestelde minnaar, nadat alles koek en ei leek. De teleurstelling en melancholie overschaduwden het hele nummer: weemoedige melodieën in het koor worden vergezeld van spannende halvetoons-schreden in de pianopartij.

In *Lullaby* keert de wals terug, maar nu langzaam, lieflijk en moederlijk geruststellend: alles is goed, slaap gerust! Lichtvoetige motiefjes in de pianopartij begeleiden het koor, waarin een hoofdrol is weggelegd voor de altengroep.

George Dyson (1883-1964) componeerde met groot invoelingsvermogen zijn **'Four Songs for Sailors'**. Het zijn vier liederen voor koor en orkest (voor deze gelegenheid uitgevoerd met piano) die los van elkaar gecomponeerd zijn en in 1948 door Dyson werden gebundeld.

In Dysons tijd was het in de mode dat componisten verhalen en gedichten toonzetten die verband hielden met de geschiedenis van het land. Charles Hubert Parry begon er mee en ook Ralph Vaughan Williams deed eraan mee.

Dysons stijl is in het algemeen verfrissend en hij heeft een neus voor goede dichters. Het middendeel van elk der vier liederen heeft tamelijk verdichte samenklanken. Dyson profileert zich hiermee als modernist, maar hij blijft uiteindelijk binnen de traditioneel romantisch-harmonische wetten. Het werk schreef hij oorspronkelijk voor tweestemmig vrouwenkoor en orkest en bewerkte het later. De liederen bezingen niet alleen de Theems maar ook de zee, zowel in zijn lieflijkheid als zijn onstuimige gedaante.

To the Thames is een fragment uit het Cooper's Hill-gedicht (ca.1642) van sir John Denham, waarin hij vanaf de heuvel over de Theems naar Londen uitkijkt. Dyson vertolkt in grootse melodieën en weidse klanken de wens van de dichter: zó te kunnen stromen als dat water: volledig!!!

Where lies the land? (op een tekst uit ca.1852 van Arthur Hugh Clough) is eigenlijk het enige lied uit de bundel dat geschikt is als zeemanslied: het heeft de

'gestaag voortgaande cadans' van een sea-shanty dat – gezongen door de zeelieden aan boord – de zware arbeid kan doen verlichten.

Sea Music (op een gedicht van Henry Longfellow uit 1922 dat gepubliceerd werd in 1948) werd om zijn rake sfeertekening meteen al zó populair, dat het de compositie van Arthur Sullivan uit 1922 op dezelfde tekst deed vergeten. We horen een welhaast religieus aandoend mantra: een vredige voortkabbellende melodie die ons deelgenoot maakt van een kalme, gestaag voortkabbellende zee onder een heldere sterrenhemel: een beeld dat je je nietig kan doen voelen, maar dat je ook vredig en dankbaar kan stemmen.

A wet sheet and a flowing sea werd gecomponeerd in 1919, waarschijnlijk op een gedicht uit 1825 van Allan Cunningham. En heel het Leven is in de verklanking van de zee vervat: dan eens krachtig stromend, dan weer lieflijk murmelend, maar ook: een speelbal voor de tumultueuze wind!

Over **Five Hebrew Love Songs** zegt **Whitacre**: 'In de zomer van 1996 werd ik met mijn vriendin Hila Plitmann uitgenodigd om een huisconcert te verzorgen bij mijn vriend en vioolvirtuoos Friedemann Eichhorn in Speyer (Dld.). We waren onafscheidelijk sinds onze studie aan de Juilliard School te New York. 'Friedy' vroeg me een serie troubadourliederen te schrijven voor piano, viool en zang. Aan Hila - geboren en getogen in Jeruzalem - vroeg ik, mij een paar 'postkaarten' te schrijven in haar moedertaal. Een paar dagen later kreeg ik van haar deze uitgelezen en delicate Hebreeuwse gedichten. Ik zette ze spoedig op muziek en we voerden ze een week later uit. Elk lied bevat een moment dat Hila en ik samen deelden. Deze liederen zijn dus heel persoonlijk en geboren uit mijn liefde voor de sopraan en dichteres die mijn dierbare vrouw is geworden: Hila Plitmann. De liederen zijn inmiddels – op verzoek – gearrangeerd voor meerdere bezettingen.'

Temuná heeft een lieflijke, melancholische mineurmelodie en verklankt zo a.h.w. de herinnering aan een foto. De viool zet de toon in het lyrische voorspel, waarna het vrouwenkoor – vergezeld van intens-diepe viooltonen – zich overgeeft aan een mijmering...

Kalá kallá (= blijde bruid) is een leuke Hebreeuwse woordspeling voor dit van-licht-doordrongen lied: de sfeer sluit aan bij de lyriek en melancholie van 'Temunà' - nu vertolkt door het mannenkoor - maar wordt steeds afgewisseld met ritmische, volksdansachtige interventies van het vrouwenkoor in 6/8-maat. De blijde toon krijgt daar extra dimensie door begeleiding van de tamboerijn! Later klinkt ook in het vrouwenkoor een lyrisch-melancholische melodie, waarbij de viool en later het mannenkoor zich aansluiten. Het geheel sluit met feestmuziek: nu met alle stemmen, tamboerijn en piano.

Lárov: over afstand en nabijheid: beide vóélbaar aanwezig in deze melodieën van Whitacre: in zowel majeur- als mineurklanken keert de melancholie terug met een melodie voor de sopraangroep in samenspraak met de viool en de piano. Het gehele koor sluit 'beamend' aan, waarna verstilling terugkeert in het naspel.

Éyze Shéleg begint – op vocale klanken - met klokkengebeier in de verte. De tonen imiteren dezelfde klokkentonen vanuit de kathedraal die het echtpaar Whitacre wekten vlakbij hun vakantie-adres in Speyer (Dld.), alwaar zij de première van deze 'Love Songs' voorbereidden. Uit de achtergrond van de klokkentonen klinkt een declamant die – welhaast fluisterend om de bekoring niet te verstoren – de sfeer van het winterlandschap in Duitsland tekent. Enkele sopranen zetten daarop een lyrische melodie in, later vierstemmig uitgewerkt in het koor, waarna de klokken langzaam verklanken en viool met piano nog wat namijmeren...

Rakút neemt naadloos - nu in ritmische cadans - de sfeer over: we horen een soort dieptrom in het mannen- en altenkoor, en daar overheen een sopraanmelodie in Israëliësch idioom: diepe emotie in dialoog met de vioolstem: onmiskenbare, intense liefde!

Over **Vier liederen voor Surplus** zegt componist **Wilbert Friederichs**: 'De één ziet mij als schrijver, de ander als componist. *Surplus* weet dat ik beide passies het liefst verenig: ik schrijf graag een sprekende, verzorgde tekst waarmee ik mezelf inspireer tot een compositie waarin die tekst muzikaal wordt uitgebeeld en uitgevent.

Omdat er in de teksten veel gebeurt, gebeurt er in de muziek ook van alles: maatsoorten, toonsoorten en tempi veranderen voortdurend. Puur op ingeving van de tekst: de ene strofe kent een andere beweging, heeft andere klemtonen en kent een ander gevoel dan de andere.

Waar gaan deze liederen over? *Surplus* is een koor van vitale, levenslustige ouderen. Ouderen die terugkijken in herinnering zoals in *Heb ik het alles gaaf bewaard?* (een dichtregel van Ida Gerhardt), maar die zich ook wentelen in jeugdige lichtheid zoals in *Alles is veel* (woorden uit het beroemde sonnet *De Dapperstraat* van J.C. Bloem). De vraag of er iets meer is dan we kunnen bevatten in *Iets meer* is universeel en van alle leeftijden, in alle tijden zelfs. En wie kan genieten van *De volle gaven van het uur* - alweer een regel van Ida Gerhardt - is niet oud, maar wijs als een Boeddhist. Beschouwing en poëzie, ernst en lichtvoetigheid - bij een veelzijdig en ambitieus koor als *Surplus* zullen mijn schepsels in goede handen zijn.'

Wij - dirigent en koorleden van Koor Surplus - zijn er trots op dat we deze liederen ten doop mogen houden. Ze geven ons een geheel nieuw melodisch besef en een andere luisterhouding t.o.v. samenklanken: close-harmony, het onderscheiden van hoofd- en bijzaken, vrijere timing en aangepaste koorbalans binnen elke stemgroep: een heel avontuur! Wij hopen dat u er - met ons - van geniet!

Butterfly's son van **Bob Chilcott** is een fantasie die reflecteert over het leven en de gedachten van een jongeling die werd geboren uit een Japanse moeder en een Amerikaanse vader. Hij groeit op met zijn Amerikaanse ouders in de vroege 20^e eeuw. Hij is dol op zijn adoptieve thuisstad San Francisco en de vele aspecten die het leven daar kent, en met name de jazzmuziek. Maar desondanks heeft hij ook te dealen met een gevoel van 'anders zijn', 'er anders uit zien', en verlangen naar zijn geboortegrond. Actueel-maatschappelijke thema's dus: het omgaan met emi- en immigranten, het zich al of niet thuis voelen in een nieuw vaderland, al of geen herkenning van een universeel gevoel etc.

Na een zacht golvende en melodieuze inleiding door de piano wordt het motief van *Butterfly's son* en diens geboorte geïntroduceerd door de vrouwenstemmen, met begeleiding van Japans aandoende motiefjes. Even later wordt zijn groei en de belofte van nieuwe dingen bezongen door het hele koor, waarna nog een keer - nu in canon - het Butterfly-motief klinkt. En dan, plotseling, klinkt er een swingend refreinlied over het leven in San Francisco: stad van vele mogelijkheden en luidruchtig razend verkeer, maar vooral ook van die lek-ke-re jazzzz! En dat tot een heuse trombonesolo aan toe in de mannenpartij: feest!! Daarna, op de tonen van het Butterfly-motief, mijmert het vrouwenkoor verder over alles wat zo fijn is hier... Maar onder het 'genieten van de zon op je gezicht' klinken toch ook weer die Japanse motiefjes in de begeleiding... Piano en koor gaan even later nóg een keer 'los' in de tekening van het jazzgenot, waarna de melodieuze golvende muziek uit de inleiding terugkeert en het koor in een soort canon ons deelgenoot maakt van de heimwee naar het geboorteland, hÓe goed het 'hier' ook is... Het stuk eindigt met het Butterfly-motief in canon, als een soort mantra.